

УДК 39(=161.2):069(439)

КОВАЛЬ-ФУЧИЛО ІРИНА

кандидатка філологічних наук, старша наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. ORCID: 0000-0003-4048-9114

KOVAL-FUCHYLO IRYNA

a Ph.D. in Philology, a senior research fellow at the Department of Ukrainian and Foreign Folkloristics of the NAS of Ukraine Maksym Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology. ORCID 0000-0003-4048-9114

Бібліографічний опис:

Коваль-Фучило, І. (2022) Україністика в Археологічному та етнографічному музеї в Лодзі. *Народна творчість та етнологія*, 2 (394), 132–136.

Koval-Fuchylo, I. (2022) Ukrainian Studies in the Archaeological and Ethnographic Museum in Łódź. *Folk Art and Ethnology*, 2 (394), 132–136.

УКРАЇНІСТИКА В АРХЕОЛОГІЧНОМУ ТА ЕТНОГРАФІЧНОМУ МУЗЕЇ В ЛОДЗІ

В Археологічному та етнографічному музеї в Лодзі у відділі народного костюма і тканин від 1934 року зберігається колекція народного гуцульського вбрання. Вишуканість, барвистість, оригінальність цієї збірки, особливо краса жіночих нагрудних прикрас – коралового, скляного й металевого намиста й підвісок-згарад – свого часу надихнула відому польську етнографію Аліцію Возняк приділити наукову увагу її особливостям. Упродовж 2008–2011 років дослідниця проводила експедиційну роботу на теренах Гуцульщини, завдяки чому музейна колекція народних костюмів збагатилася багатьма експонатами, зокрема сучасними елементами гуцульського народного одягу. Крім того, пані Аліція співпрацює зі Львівською національною академією мистецтв, здійснює проекти з Академією образотворчого мистецтва в Лодзі. Художники зі Львова та Польщі організували багато виставок, присвячених мистецтву народного костюма України й Польщі.

Вагомим здобутком польської та української етнографії є книга Аліції Возняк «Вирізнени одягом. Гуцульщина – традиція та сучасність» (Лодзь, 2012) (Woźniak Alicja. Wyróżnieni strojem. Huculszczyzna – tradycja i współczesność. Łódź : Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, 2012. 196 s.)¹. Це – наукове альбомне багато ілюстроване видання (містить 489 фото) про народний стрій Гуцульщини.

Джерельним матеріалом видання стали експонати Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосипа Кобринського в Коломиї, у якому зберігається найбільша колекція пам'яток культурної гуцульської спадщини, архівні експонати колекції Археологічного та етнографічного музею в Лодзі, матеріали, зібрані пані Аліцією під час експедиційної роботи.

Обкладинка книги: Woźniak Alicja. *Wyróżnieni strojem. Huculszczyzna – tradycja i współczesność*. Łódź : Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, 2012

Традиційна українська ікона на склі «Святий Юрій». м. Лодзь, Археологічний і етнографічний музей

Районування Гуцульщини. Карта з книги Аліції Возняк «Вирізненим стрієм» (Лодзь, 2012. С. 5)

Килими з мануфактури у м. Глиняни на Львівщині. Кінець XIX – початок XX ст. З архіву Археологічного і етнографічного музею у м. Лодзі (Республіка Польща)

Аліція Возняк поділяє сучасну Гуцульщину на галицьку (Яремче, Ворохта, Космач, Жаб'є, Косів, Кути), буковинську (Вижниця, Розтоки, Лопуща, Путила, Селятин, Сарата) та закарпатську (Ясіня, Рахів, Розтоки). Гуцульщина розташована також на землях Румунії: частина закарпатської Гуцульщини (Бистра, Красна, Крива, Руска Поляна, Рускова) і буковинської (Бродня, Палтін, Люпчина, Магура, Бродня Гора, Ізвор, Бобейка, Цібо, Кирлібаба) (див. фото карти «Huculszczyzna – mapa regionu»).

Книга містить вісім розділів, які присвячені аналізу географічних особливостей краю (народне житло, сакральна архітектура); особливостям збереження та передачі народної традиції виготовлення й носіння вбрання (кептарі, сердаки, штани, хустки, сорочки, шкарпетки із вишивкою), аксесуарів (жіночі нагрудні прикраси, головні убори, торби, ремені), взуття (постоли); сучасним тенденціям у народному одязі (розділ написаний на матеріалі і музейних колекцій, і сучасних регіональних ярмарків); властивостям тканин і особливостям візерунків (про ткани килими-гобелени, ліжники, пояси-крайки, техніки вишивання, оздоблення кептарів); святковому весільному одягу на всіх етапах весільного обряду, прикрасам (мосяжні хрести, з'ярди, перстені, коралі, силянки з бісеру). Спеціальний розділ відведено опису гуцульських строїв, тканин, прикрас в архіві Археологічного та етнографічного музею в Лодзі. В останньому (восьмому) розділі авторка розповідає про проєкт «Вирізнени одягом. Гуцульщина – традиція та сучасність». До складу наукового апарату книги входять передмова, словник діалектної лексики для номінації елементів одягу, бібліографія, резюме українською та англійською мовами.

Авторка доходить висновку, що збереження народних традицій на Гуцульщині є зовнішнім маркером національної свідомості. Сучасний гуцульський одяг виконує різні функції. Це залежить від соціального статусу людей, які його одягають, а також від нагоди для його демонстрації. Для мешканців села народне вбрання є переданою традицією, для працівників культурної галузі – засобом для відродження і примноження народної культури, символом продовження тяглості локальної традиції та збереження національної свідомості. Сьогодні гуцули є не лише спадкоємцями культури своїх попередників, а й творцями нових форм, мотивів, візерунків.

До наших днів гуцульське народне вбрання відіграє важливу роль у весільному обряді. Так, під час наукової експедиції Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України до Косівського району Івано-Франківської області ² учасники довідалися, що кожне село регіону має свій неповторний головний убір для нареченої. Дотепер живуть майстри й майстрині, які вміють виготовляти цей важливий предмет одягу. Кожна дівчина виходить заміж лише в головному уборі свого села. Якщо вона виходить заміж в інше село, то саме за головним убором можна визначити, з якого села наречена. Тобто народний стрій маркує не лише національне, а й локальне походження людини.

Зауважимо, що в наш час від початку активної фази російсько-української війни український народ відчуває дієву підтримку з боку польського народу. У Польщі знайшли прихисток мільйони українців. Для дослідників традиційної культури в ці дні особливо цінна увага польських науковців до українського народного мистецтва. Так, 12 квітня 2022 року в Археологічному та етнографічному музеї в Лодзі відкрилася виставка «В діалозі. Українські традиції за польським столом» («W dialogu. Ukraińskie tradycje przy polskim stole»). Організувала виставку саме Аліція Возняк (співробітниця музею, магістерка, старша кураторка відділу народного одягу й текстилю) за підтримки адміністрації та інших працівників Музею. Мета виставки – популяризація культури України, прагнення «показати українську народну культуру в щонайкращому світлі» (Аліція Возняк). Організатори виставки сподіваються, що зали Музею стануть простором взаємного українсько-польського від-

криття культур, освітньою платформою обміну думками. Це буде місце зустрічі для родин, школярів, презентацій фільмів та інших мистецьких здобутків.

На виставці презентовано експонати з архіву Музею, а також із приватних колекцій. Представлено предмети, які надійшли в міжвоєнний період минулого століття, а також за час багаторічної співпраці з Національним музеєм народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського, Етнографічним музеєм у Львові, Національним музеєм українського народного декоративного мистецтва в Києві та Львівською національною академією мистецтв. Можна побачити й гуцульські писанки, кераміку, покутський розпис на склі, народний одяг із Поділля й Гуцульщини, килими з мануфактури в м. Глиняни, народні різьблені хрести, нагрудні жіночі прикраси, а також оглянути альбом зразків народної вишивки. Уперше виставлено килими, виготовлені в мануфактурі в Глинянах, що під Львовом, яка працювала на рубежі XIX–XX ст.

Організатори сподіваються, що виставку відвідають мешканці Лодзя, а також українки зі своїми дітьми, котрі тимчасово мешкають у Лодзькому воєводстві.

Це не перша виставка, присвячена українській традиційній культурі в Археологічному та етнографічному музеї в Лодзі. Так, у 2012 році в межах проекту, що був фінансово підтриманий Маршальським управлінням міста Лодзя і Міністерства культури та національної спадщини Польщі, тут відбулася виставка «Вирізнені одягом. Гуцульщина – традиція та сучасність». На ній були представлені 294 експонати з колекції Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття в Коломиї і 200 експонатів Археологічного та етнографічного музею в Лодзі, а також була презентована багата фотодокументація сучасної Гуцульщини, яку зібрала й опрацювала Аліція Возняк під час експедиційної роботи. У проєкті брала участь і Львівська академія мистецтв. Вона представила колекцію одягу з мотивами гуцульського народного вбрання. У межах проєкту відбулися різноманітні заходи та майстер-класи, метою яких була популяризація української культури Гуцульщини в Польщі.

Примітки

¹ Перелік деяких основних робіт Аліції Возняк див. у списку джерел та літератури.

² Про роботу експедиції див.: [1].

Джерела та література

1. Бідношия Ю., Бондаренко Г., Буйських Ю., Васянович О., Величко Т., Маховська С., Таран О., Чаплик К. Етнографічний образ сучасної Гуцульщини. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 4. С. 65–75.
2. Woźniak A. Barwy regionu. Rzecz o strojach ludowych na terenie województwa łódzkiego. Łódź : Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, 2011, 2013.
3. Woźniak A. Huculskie wesele. Tradycja dzisiaj. [w:] Łemkowie, Bojkowie, Huculi, Rusini – historia, współczesność, kultura materialna i duchowa. T. VI. Lemkovia, Bojkovia, Rusini – dejiny, súčasnosť, materiál-na a duchovná kultúra. Tomus VII. Časť 2. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela w Banskej Bystrici, 2017.
4. Woźniak A. Huculszczyzna – etnograficzne przypomnienie. [w:] «Bartky, tabiwky, zgardy». Wrocław : Muzeum Narodowe we Wrocławiu, 2016.
5. Woźniak A. Strój łączycki. Atlas Polskich Strojów Ludowych, Wrocław : Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 2014.
6. Woźniak A. Wyróżnieni strojem. Huculszczyzna – tradycja i współczesność. Łódź : Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, 2012.
7. Woźniak A. Wzornik. Szycie opoczyńskie, łowickie, sieradzkie. Łódź : Łódzki Dom Kultury, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi 2018, 2020.

References

1. BIDNOSHYYA, Yurii, Halyna BONDARENKO, Yuliya BUISKYKH, Oleksandr VASIANOVYCH, Tetiana VELYCHKO, Svitlana MAKHOVSKA, Olena TARAN, Kateryna CHAPLYK. Ethnographic Image of Modern Hutsulshchyna. *Folk Art and Ethnology*, 2012, no. 4, pp. 65–75 [in Ukrainian].
2. WOŹNIAK, Alicja. *Colours of the Region. Conversation on the Folk Clothes on the Territory of Łódź Voivodeship*. Łódź: Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, 2011, 2013 [in Polish].
3. WOŹNIAK, Alicja. Hutsulian Wedding. Tradition Today. *Lemkos, Boykos, Ruthenians: History, Contemporaneity, Material and Spiritual Cultures*. Vol. 6. *Lemkos, Boykos, Ruthenians – History, Contemporaneity, Material and Spiritual Cultures*. Vol. 7. Part 2. Matej Bel University in Banská Bystrica, 2017 [in Polish].
4. WOŹNIAK, Alicja. Hutsulshchyna – Ethnographic Sources. *Shepherd's Axes, Tabiwky, Zgardy*. Wrocław: Ethnographic Museum in Wrocław, 2016 [in Polish].
5. WOŹNIAK, Alicja. *Clothes of Łęczycza. Atlas of Polish Folk Clothing*. Wrocław: Polish Ethnological Society, 2014 [in Polish].
6. WOŹNIAK, Alicja. *Difference in Clothes. Hutsulshchyna – Tradition and Contemporaneity*. Łódź: Archaeological and Ethnographic Museum in Łódź, 2012 [in Polish].
7. WOŹNIAK, Alicja. *Pattern. Sewing of Opoczno, Łowicz, Sieradz*. Łódź: Łódź House of Culture, Archaeological and Ethnographic Museum in Łódź, 2018, 2020 [in Polish].